

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การคบหาเพื่อนที่เป็นสัตบุรุษและรู้จักเว้นเพื่อนที่เป็นอสัตบุรุษ ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเยาวชนในปัจจุบัน เนื่องจาก หากคบคนดีเป็นมิตรก็จะพลอยเป็นคนดีไปด้วย และตรงข้ามหากคบคนไม่ดีหรือมิตรชั่ว ก็จะประสบกับความเสื่อมหรือมีโทษไปด้วยกับเพื่อนนั้น กล่าวโดยสรุป ก็คือ สัตบุรุษเป็นเพื่อนดีควรคบหา เพราะรู้จักแนะนำว่า การกระทำได้เป็น บาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ ส่วนอสัตบุรุษมีนัยตรงข้ามกันเสมอ ฉะนั้น การให้ความรู้เรื่อง การคบเพื่อน จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อเยาวชน แม้ในทางพระพุทธศาสนาก็ได้ให้ความสำคัญต่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ย่อมมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองเท่ากับผู้ใหญ่ จึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชน เพราะเมื่อเยาวชน มีพฤติกรรมที่ดิ่งมทางกาย วาจา และจิตใจ แล้ว ย่อมเป็น ผู้ประเสริฐได้ วัยจึงไม่ได้เป็นตัวชี้วัดทางพระพุทธศาสนาว่า คนดีจะต้องเป็นผู้ใหญ่เท่านั้น เยาวชนซึ่งได้รับการพัฒนาและฝึกฝนอบรม ย่อมเป็นคนดีได้เช่นกัน ดังคำอุปมาอุปมัยใน ขุททนิกายชาดกความว่า “หงส์ นกกระเรียน นกยูง ช้าง ย่อมกลัวราชสีห์ทั้งนั้น จะถือเอาร่างกายเป็นประมาณไม่ได้ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น ถ้าแม่เด็กมีปัญญาที่เป็นผู้ใหญ่ได้ คนโง่ถึงร่างกายจะใหญ่โตก็เป็นผู้ใหญ่ไม่ได้”^๑

แต่ปัญหาของเยาวชนที่พบเห็นประจำในปัจจุบันนี้ เช่น ในสถาบันครอบครัว จะเห็นว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ มีความกังวลใจว่า เมื่อบุตรของตน ยังเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ก็มีนิสัยดี เรียบร้อยมีความเคารพเชื่อฟัง อ่อนน้อมถ่อมตน จบจนเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ก็ยังคงเรียบร้อย แต่เมื่อเข้าเรียนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ พฤติกรรมของบุตรก็เริ่มเปลี่ยนไป มักจะมีพฤติกรรมแปลก เช่น ใช้คำพูดใหม่ตามศัพท์วัยรุ่น ชอบไปพักบ้านเพื่อนหรือพามาพักที่บ้าน มีพฤติกรรมกระด้างกระเดื่องมากขึ้น รู้จักการโต้เถียงกับบิดามารดา^๒ สืบเนื่องจากว่า ปัจจุบัน

^๑ จุ.ชา. (ไทย) ๒๕/๑๖๕/๑๕๑.

^๒ พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย), “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๘.

สังคมไทย มีความเจริญก้าวหน้า ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอย่างมากโดยเฉพาะมีการสื่อสารที่ไร้พรมแดน (Globalization) ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว จากภูมิภาคหนึ่งสู่ภูมิภาคหนึ่ง ทำให้การติดต่อสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองการสื่อสาร ตลอดจนวัฒนธรรมและการศึกษาจากตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง^๓ ความเจริญต่างๆ เหล่านี้ มีอิทธิพลทำให้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุ^๔ ดังนั้น สถาบันครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญในสังคมจึงได้รับผลกระทบ อันเนื่องมาจาก ความเจริญดังกล่าว เพราะท่ามกลางกระแส ความเจริญของวัตถุ นอกจากมารดาบิดา จะทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ในการ เสพบริโภควัตถุอย่างมีสติสัมปชัญญะ แต่จากการ คำนวณแสวงหาวัตถุเพื่อนำมาใช้จ่ายในครอบครัว ย่อมเป็นเหตุให้หน้าที่ของความเปี่ยมมารดาบิดาไม่สมบูรณ์ เป็นเหตุให้สถาบันครอบครัวไม่สามารถผลิตสมาชิกที่มีคุณภาพให้กับสังคม เกิดความเสื่อมโทรมของศีลธรรม เมื่อเยาวชนชาติที่พึ่ง ทางครอบครัว จึงทำให้เด็กอ้างว้างไร้หลักยึดเหนี่ยว ในขณะที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น จึงเป็นเหตุให้เกิดการสร้างค่านิยมใหม่โดยให้คุณค่าแก่วัตถุมากกว่า วัฒนธรรมและศีลธรรม

ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ จะเห็นว่า จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าว ทำให้ ปัญหาเยาวชนที่ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่องราวปัญหาของเยาวชน ที่ปรากฏตามสื่อเป็นประจำ แทบทุกวัน ปัญหาเยาวชนที่มักพบเสมอ ได้แก่ปัญหาเยาวชนเกร เรื่อน หนีโรงเรียน เยาวชน กระทำผิด และมีความประพฤติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมตลอดจนการเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก รวมไปถึงปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต ปัญหาเหล่านี้ได้เกิดขึ้น และก่อ ความวิตกกังวลแก่บุคคลหลายกลุ่มในสังคมไทย จะเห็นได้ว่าเยาวชน จึงเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ในหลายๆ ด้านเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย ความคิด จิตใจ อารมณ์และสังคม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง มีอิทธิพล อย่างมากต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมหากขาดการเอาใจใส่ดูแล ฝึกฝน อบรมขัดเกลา ประคับประคอง จะทำให้จิตใจของเยาวชนมีความอ่อนแอ เมื่อหาทางออกไม่ได้ อาจก่อให้เกิด ปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การลักขโมยการเล่นการพนัน เที่ยวกลางคืน คบคนชั่วเป็นมิตร ดื่มสุรา ฆ่า ตัวตาย ยกพวกชกต่อย เป็นต้น ความอ่อนแอทางด้านจิตใจของเยาวชน ย่อมทำให้เกิดการ

^๓ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ๒๐ ที่ ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา (สาสนากับ ยุคโลกาภิวัตน์), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๒.

ห้วนไหว ต่อสิ่งชั่วร้ายทางอายตนะ ๖ ได้ง่ายการหล่อหลอมเยาวชนโดยใช้หลักกรรมทางศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาน่าจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ที่ควรแก่การศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กหลงใหลอยู่กับอบายมุข^๕

จะอย่างไรก็ตาม โดยเฉพาะสังคมยุคปัจจุบันเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ทั่วโลกสามารถสื่อสารได้ถึงกันหมด การไหลบ่าของวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นได้ง่ายจากการติดต่อสัมพันธ์กันในรูปแบบของการคบมิตรหรือเพื่อนของคนในยุคปัจจุบันจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ พระพุทธศาสนามองว่า การคบมิตร มีส่วนชี้นำให้บุคคลดีขึ้นหรือแย่ลง เยาวชนโดยเฉพาะที่ยังอยู่ในวัยเยาว์ จึงเป็นบุคคลที่ยังต้องได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากผู้ปกครอง เรื่องการคบเพื่อนเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการกระทำของเยาวชน การคบเพื่อนที่ดี ในที่นี้คือ ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา มีเพื่อนที่คบหา และบุคคลแวดล้อมที่ดี การที่รู้จักเลือกคบบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยสนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องหนุนเกื้อกูลให้เด็กและเยาวชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในหนทางที่ถูกต้องและดีงาม^๖ พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของมิตร โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นกัลยาณมิตร คือ มิตรที่ดี หมายถึง บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ช่วยบอกทาง ความเป็นกัลยาณมิตรนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเมตตากรุณาต่อกัน พึงพาอาศัยกัน จึงเป็นอันว่ามนุษย์ต้องมีกัลยาณมิตรความสำคัญของกัลยาณมิตรนั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “เราไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้สักอย่าง ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ ที่เป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรายแห่ง พระสัทธรรม เหมือนความมีกัลยาณมิตรเลย และตรัสอีกว่า “โดยกำหนดว่าเป็นองค์ประกอบภายนอก เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบอื่น แม้สักข้อหนึ่งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง เหมือนความมีกัลยาณมิตรเลย”^๗

เมื่อเยาวชนถือกำเนิดและเจริญเติบโตขึ้นมา ย่อมได้รับสถานภาพและบทบาทของความเป็นบุตรธิดาของมารดาบิดาเป็นอันดับแรก และมีสถานภาพต่างๆ ต่อมาโดยลำดับ เมื่อเข้าโรงเรียน ก็เรียกว่า “นักเรียน, นักศึกษา, นิสิต” เป็นต้น เมื่อเจริญเติบโตขึ้นมากล้าดับก็เรียกว่าเป็น “พลเมือง” เมื่อเข้าสู่พระพุทธศาสนาก็เรียกว่า “พุทธศาสนิกชน” เยาวชน จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันต่างๆ ทางสังคมในฐานะเป็นสมาชิก พุทธศาสนาได้แสดงหลักคำสอนให้

^๕ รุ่งนิภา พัฒนพฤษชาติ, “การศึกษาการพัฒนาเด็กตามทัศนะของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^๗ อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๑๑/๑๗.

เห็นว่า เขาชนนั้นมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นหลายระดับด้วยกัน เช่น เขาชนมีความสัมพันธ์กับผู้ให้กำเนิดในฐานะที่เป็นลูก เขาชนมีความสัมพันธ์กับผู้ให้การศึกษาในฐานะเป็นลูกศิษย์ เขาชนมีความสัมพันธ์กันกับเขาชนด้วยกันในฐานะเป็นเพื่อน^๔ แม้ในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เขาชนต้องเริ่มที่ครอบครัวก่อน เพราะว่า ความสุขของครอบครัว คือ สันติสุขของสังคม เนื่องจากมารดาบิดาถือว่าเป็นครูคนแรกของบุตร เพราะสอนให้บุตรได้รู้จักเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมายก่อนใครอื่น อีกคำหนึ่ง เรียกว่าเป็น ผู้แสดงโลกนี้แก่บุตร เพราะบุตรได้พบกับมารดาบิดาก่อนใครอื่น มารดาบิดา จึงเป็นตัวแทนของชายหญิงทั้งโลกที่บุตรได้เรียนรู้ อีกทั้งพฤติกรรมที่มารดาบิดาได้แสดงให้บุตรเห็น เป็นการปลูกฝังพฤติกรรม ดังกล่าวแก่บุตรทั้งทางตรงและทางอ้อม^๕

โรงเรียนบ้านหนองกงสว่าง ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอนางรองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น มีเขาชนที่ศึกษาเล่าเรียนในระดับประถมศึกษา จำนวนกว่า ๑๐๐ รายและมีปัญหาเรื่องพฤติกรรมของนักเรียนต่างๆ เช่น ปัญหาการเรียน ไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ เพราะเพื่อนก็เป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสม ฉะนั้น ทุกฝ่ายจึงควรที่จะให้คำแนะนำ และการอบรมเขาชนให้เป็นคนดีของสังคมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการป้องปรามมิให้เขาชนคบหาเพื่อนที่เป็นอัสถบุรุษ แต่ให้รู้จักคบหาเพื่อนที่เป็นสัถบุรุษ เมื่อเขาชนคบเพื่อนดีแล้ว การกระทำพฤติกรรมต่างๆ ย่อมส่งเสริมไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมด้วย ดังนั้น ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมของสัถบุรุษและอัสถบุรุษในพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักการคบสัถบุรุษและอัสถบุรุษของเขาชนโรงเรียนหนองกงสว่าง ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอนางรองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น และผลของการคบสัถบุรุษและอัสถบุรุษที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์ต่อเขาชน ผู้ปกครอง และสถานศึกษาต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพฤติกรรมของสัถบุรุษและอัสถบุรุษในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการคบสัถบุรุษและอัสถบุรุษของนักเรียน โรงเรียนหนองกงสว่าง

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาผลของการคบสัถบุรุษและอัสถบุรุษของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองกงสว่าง

^๔ รุ่งนิภา พัฒนพฤษชาติ, “การศึกษาการพัฒนาเด็กตามทัศนะของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)”, หน้า ๑๐.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ความสุขของครอบครัว คือสันติสุขของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔-๑๕.

๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สัตบุรุษ หมายถึง ผู้ประพฤติด้อยด้วยกาย วาจา และใจ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง คนดีที่นักเรียนพึงคบหาเสวนาเป็นเพื่อน

อัสตบุรุษ หมายถึง ผู้ประพฤดิชั่วด้วยกาย วาจา และใจ งานวิจัยนี้ หมายถึง คนไม่ดีที่นักเรียนพึงคบหาเสวนาเป็นเพื่อนของโรงเรียนบ้านหนองกุงสว่าง

เยาวชน หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๘ ปีขึ้นไป แต่ไม่เกินอายุ ๑๕ ปี

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๑ ถึง ๖ โรงเรียนบ้านหนองกุงสว่าง ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

๑.๔ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการค้นคว้าเอกสารสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้รวบรวมมาไว้เป็นแนวทางศึกษาพอสังเขปเท่าที่เกี่วข้อง ต่อไปนี้

๑) เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระพรหมมั่งคณาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึง บทบาทของการคบเพื่อนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ๆ ความว่า “...เป็นธรรมชาติของเด็กจะต้องคบค้าสมาคมกับเพื่อนบ้าง อันการคบค้าสมาคมนี้แหละเป็นเรื่องที่สำคัญมาก พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า การพูดถึงเหตุภายนอกที่จะทำให้คนดีหรือเสียไม่มีอะไรจะยิ่งไปกว่าการคบค้าสมาคม^{๐๐} ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย เป็นต้นเหตุของความเจริญของตนเอง ครอบครัว และสังคม ดังพุทธภาษิตว่า “บุคคลพึงเห็นผู้มีปัญญามากยิ่ง โทษ มักพูดปรามไว้ เหมือนผู้จับอกกุมทรัพย์ พึง คบผู้ที่เป็นบัณฑิตเช่นนั้น เพราะเมื่อคบคนเช่นนั้น ย่อมมีแต่ความเจริญ ไม่มีความเสื่อมเลย” ส่วนมนุษย์อีกส่วนหนึ่งที่หัวดีว่ายากสอนยาก เป็นคนถือตัว ดูหมิ่นผู้อื่น ยกตนข่มท่านโดยหลงตัวเองคิดว่าตนวิเศษกว่าผู้อื่น ไม่รับฟังคำแนะนำหวังดีของผู้อื่น ย่อมนำตนไปสู่ความเสื่อม ดังนั้นการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เป็นคนว่าง่าย

^{๐๐} พระพรหมมั่งคณาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), รักลูกให้ถูกทาง, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔๓.

สอนง่าย ย่อมเป็นที่รักใคร่เอ็นดู นำยินดีจากผู้อื่น และเป็นธรรมเกื้อหนุนบรรลุลความดีทั้งหลายยิ่งขึ้นไป^{๙๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเยาวชนไว้ในหนังสือ “ศาสนาและเยาวชน” ว่าการที่เยาวชน จะมีเป็นผู้มีคุณภาพนั้น สิ่งหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ จะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งมาจาก บ่อเกิดที่สำคัญคือ หลักพระพุทธศาสนา เมื่อสถาบันศาสนา ซึ่งมีพระภิกษุสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเห็นความสำคัญของเด็ก ก็จะมีการดำเนินการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กมีศาสนา และจริยธรรมมากขึ้น ดังนั้น ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ยึดหลักการพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา จึงมิใช่การเลี้ยงดูให้ร่างกายเติบโตมีสุขภาพที่สมบูรณ์เท่านั้น จำเป็นที่จะต้องมีการฝึกฝน อบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาจิตใจให้เด็กมีความคิดเห็นที่ถูกต้องตามแบบอย่างของพระพุทธศาสนา^{๑๐๐}

คนสมณะ ได้กล่าวถึงความสำคัญของเพื่อนไว้ในหนังสือเรื่อง “ประทีปส่องใจ” สรุปได้ว่า เพื่อนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับเด็กทุกคน เพราะไม่ว่าใครก็ต้องการเพื่อนด้วยกันทั้งนั้น แม้กระทั่งพ่อแม่ของเด็กหลายต่อหลายคนยังชอบบอกรับว่าตนเองเป็นเพื่อนของลูก เนื่องจากอยากให้ลูกๆ สนุกสนานมากกว่าให้ความเคารพ เพราะถ้าเคารพอย่างเดียว ลูกจะบอกหรืออยากเล่าแต่เฉพาะสิ่งที่เขาอยากบอก ขณะที่จะหันไปปรึกษาทุกเรื่องกับเพื่อนสนิทแทน^{๑๐๑}

ทิสนา แคมมณี และคณะ ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง “หลักการและรูปแบบ การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย” โดยอธิบายถึง การพัฒนาเด็กตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถสรุปใจความได้ว่า ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ทางด้านร่างกายนั้น ต้องยึดหลักของศีลในการควบคุมพฤติกรรมต่างๆ และยึดหลักของความพอเหมาะ พอดีในการเลี้ยงดู ส่วนทางด้านจิตใจ ต้องยึดหลักของสมาธิ และปัญญา ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ยึดหลักการพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา จึงมิใช่การเลี้ยงดูให้ร่างกายเติบโตมีสุขภาพที่สมบูรณ์เท่านั้น หากยังต้องให้มีการอบรมสั่งสอน ให้เด็กมีความคิดเห็นในทางที่ถูกต้องและปฏิบัติตนในทางที่ชอบธรรม^{๑๐๒}

^{๙๙} สมเด็จพระสังฆราช(จวน อุฏฐายี), **มงคลในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กิตติวรรณ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔๕.

^{๑๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ศาสนาและเยาวชน**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๗.

^{๑๐๑} คนสมณะ, **ประทีปส่องใจ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดับเบิลยูเอ็น, ๒๕๔๔), หน้า ๘๐.

^{๑๐๒} ทิสนา แคมมณี และคณะ, **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๘-๓๕.

พรพิมล เจียมนาครินทร์ ได้กล่าวถึงการดูแลเยาวชนของผู้ปกครองไว้ในหนังสือ “พัฒนาการวัยรุ่น” สรุปได้ว่า ในกรณีที่พ่อแม่ไม่มีเวลาเลี้ยงดูลูกนั้น เห็นได้ว่าเด็กบางคนเมื่อเกิดมาตั้งแต่แรกคลอดจนถึงห้าขวบปีแรก ก็ไม่ได้รับการเลี้ยงดูหรือถูกเลี้ยงอย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ เนื่องจากสถานะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ปล่อยให้ลูกอยู่กับพี่เลี้ยง หากเด็กได้อยู่กับพี่เลี้ยงตลอดเวลาหรือมากกว่าการอยู่กับพ่อแม่ เด็กจะซึมซับรับเอาต้นแบบบางประการมาจากพี่เลี้ยง ที่มีส่วนทำให้เกิดความแปลกแยกทางด้านความรู้สึกผูกพันกับพ่อแม่ ทำให้มีผลกระทบด้านพฤติกรรมต่างๆ เช่น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่มีความไว้วางใจต่อพ่อแม่ และอาจนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ ครอบครัวยุคนี้เป็นสถาบันที่เด็กใกล้ชิด หากมีการปลุกฝังและเลี้ยงดูอย่างผิดรูปแบบก็ส่งผลกระทบต่ออารมณ์และพฤติกรรมของเด็ก^{๕๕}

รัชนิกร เศรษฐโชติ ได้กล่าวถึงเยาวชนไว้ในหนังสือ “สังคมวิทยาชนบท” สรุปได้ว่า ครอบครัวยุคนี้เป็นสถาบันที่ถือว่าเล็กที่สุดของสังคม อันเป็นมูลฐานที่สำคัญในการสร้างภาพของสังคมส่วนรวมว่าเป็นสังคมที่ดีหรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ยังมีบทบาทและอิทธิพลสำคัญในการขัดเกลาบุคลาการในสังคม ครอบครัวยุคนี้มีคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างจากสถาบันอื่นๆ คือ เป็นสถาบันแรกสุดที่บุคคลได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ครอบครัวยุคนี้มีอิทธิพลต่อบุคคล^{๕๖}

ระวี ภาวิไล ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง “เพ่งพินิจเรื่องชีวิต” สรุปได้ว่า การเป็นมิตรหรือเพื่อนจึงสำคัญมากสำหรับการเลี้ยงดูเด็กในยุคปัจจุบัน ที่สังคมโลกมีความก้าวหน้าทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะฉะนั้นชีวิตของเด็กและเยาวชนจะรุ่งเรืองได้ เมื่อเริ่มต้นให้ถูกทาง โดยไม่พบคนพาล ใฝ่หาและผูกมิตรกับเพื่อนที่ดี^{๕๗}

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าว การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ สรุปความได้ว่า ในด้านสังคมให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ โดยยึดหลักของวิชา และกรุณา ด้วยหลักการดังกล่าว ในการพัฒนาเด็กจึงพิจารณาถึงองค์รวมทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์กับเด็กและบุคคลที่แวดล้อม ทั้งนี้โดยมีคุณธรรมเป็นแกนของการพัฒนาทุกด้าน คุณธรรมที่นำสู่จุดมุ่งหมายของการเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ นั่นคือการที่เด็กได้รับฝึกอบรมให้ละเว้นความชั่ว ทำความดีให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้บริสุทธิ์^{๕๘}

^{๕๕} พรพิมล เจียมนาครินทร์, พัฒนาการวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นอ้อแกรมมี, ๒๕๔๐), หน้า ๗๒-๗๓.

^{๕๖} รัชนิกร เศรษฐโชติ, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๑๒๖.

^{๕๗} ระวี ภาวิไล, เพ่งพินิจเรื่องชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๒๙), หน้า ๖๕.

^{๕๘} สุมน อมรวิวัฒน์, การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์, ปาฐกถาในการประชุมอาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๕.

โสภา ขปิลมันน์ ได้กล่าวถึงเยาวชนไว้ว่า ในงานหนังสือ เรื่อง “บุคลิกภาพและ พัฒนาการ : แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน” สรุปได้ว่า แต่ทว่าในปัจจุบันสังคมไทย ได้พัฒนามาจากลักษณะที่เรียบง่ายเป็นสังคมที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหามากมายแก่เด็กและเยาวชนที่ได้ถือกำเนิดขึ้นมา บทบาทของพ่อแม่และการเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน เช่น ปัญหาความแตกแยกของครอบครัว ปัญหาความไม่สม่ำเสมอในการกวาดล้างพฤติกรรมและการลงโทษ โดยอาจจะเข้มงวดกวาดล้างกับความประพฤติของเด็กมากเกินไป หรือไม่ก็ละเลยไม่ค่อยกวาดล้าง แม้กระทั่งการขาดความอบอุ่นในครอบครัว เช่น พ่อแม่มีพฤติกรรมที่ทะเลาะเบาะแว้งหรือทุบตีทำร้ายร่างกายกันเป็นประจำ ย่อมส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็ก ทำให้กลายเป็นผู้ขาดความมั่นคงทางจิตใจและอารมณ์ เมื่อถูกกดดันมากก็จะหาทางออกด้วยการกระทำผิดต่อคนอื่น^{๙๙}

๒) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาทองพูน สติสมฺปนฺโน (เสือเขียว) ได้ศึกษาเรื่องหลักการคบมิตรในทางพระพุทธศาสนา สรุปได้ว่า ความหมาย ประเภทและลักษณะของมิตร หลักการคบมิตร หลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ในการคบมิตร สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการคบมิตรตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา พร้อมทั้งวิเคราะห์นำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า มิตรในทางพระพุทธศาสนามีความหมาย ๓ ประการ คือ ๑) ความหมายตามศัพท์ ได้แก่ มิตร หมายถึง ผู้มีความเมตตา เพราะคำว่ามิตระมีรากศัพท์เดียวกันกับเมตตา มีความรักใคร่ สนทนกัน สุขหรือทุกข์ก็ไม่ทิ้งกัน คบกันด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ๒) ความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจ มีหลายคำคือ มิตร เกลอสหาย หมายถึงเพื่อน เกลอสหาย ผู้ที่ทำอะไรถูกใจตน ผู้ที่คบกันนานเท่าใดก็ยังมีความรักต่อกันไม่เปลี่ยนแปลง ผู้ที่คบกันโดยไม่เลือกชาติ ศาสนา เพศ หรือชั้นวรรณะ ๓) ความหมายขยาย เป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล แต่ขยายไปถึงการสื่อสารข้อมูล สิ่งแวดล้อม องค์ความรู้ต่างๆ เป็นต้น ที่คนจะต้องเกี่ยวข้อง ศึกษาเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน ถ้าเลือกใช้สื่อหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมไม่ดี จะทำให้ตนเองเสื่อมเสียได้ง่าย แต่ถ้าเลือกสิ่งที่ดีก็จะทำให้ชีวิตพัฒนาการไปในทางที่ดีได้

นอกจากนั้น มิตรมีความสำคัญต่อทุกคน ในทางพระพุทธศาสนาจึงตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นอย่างมากเพราะมนุษย์ไม่สามารถจะอยู่ได้โดยลำพัง จำเป็นจะต้องมีการคบหาสมาคมกันเป็นมิตร เพื่อช่วยเหลือการทำงาน หรือปรึกษาปัญหาต่างๆ ร่วมกัน ถ้าเลือกคบคนดีก็จะทำให้เรามีชีวิตที่

^{๙๙} โสภา ขปิลมันน์, บุคลิกภาพและ พัฒนาการ : แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓๐-๑๓๘.

พัฒนาไปในทางที่ดี มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ถ้าคบกับคนไม่ดีก็จะทำให้ชีวิตมีแต่ความตกต่ำเสียหาย ในด้านประเภทของมิตร เมื่อกล่าวโดยสรุปมี ๒ ประเภท คือ ๑) มิตรแท้ เป็นมิตรที่มีความจริงใจ เป็นมิตรที่ควรคบหาสมาคม พระพุทธศาสนาสรรเสริญให้คบมิตรประเภทนี้ เพื่อความสุข ความเจริญในชีวิตตน ๒) มิตรเทียม เป็นมิตรที่ไม่ควรคบหาสมาคม ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ คบกันเพื่อหวังแต่ประโยชน์ส่วนตัว ใครคบจะทำให้ตนเองไม่มีความสุข ทั้งยังทำให้ผู้อื่นติเตียน ในปัจจุบัน การคบทั้งคนดีและไม่ดี อย่างไรก็ตาม ผู้ที่หวังความเจริญก้าวหน้าจะต้องรู้หลักและวิธีการเลือกคบมิตรที่ดี พระพุทธศาสนากล่าวหลักการคบมิตรมากมาย เช่น การคบมิตรตามหลักมงคลสูตร มีการไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต การคบมิตรตามหลักจักร ๔ มีการเลือกคบแต่บัณฑิต และการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี การคบมิตรตามหลักทศ ๖ เป็นการประพฤติปฏิบัติตนต่อมิตรด้วยความถูกต้องสมบูรณ์ตามหน้าที่ และบทบาทของตน พระพุทธศาสนา ยังแสดงหลักธรรมส่วนเสริมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี คือ การปฏิบัติตามสังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ และอคติ ๔ เป็นต้น หลักธรรมเหล่านี้ สามารถสนับสนุน เกื้อกูลส่งเสริมให้มิตรคบกันด้วยดียิ่งขึ้น^{๒๐}

รวิชัย เกื้อเกตุ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม” จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันเด็กหลงใหลอยู่กับวัฒนธรรมของโลกตะวันตก ทั้งเรื่องการแต่งกาย ค่านิยมทางสังคม และห่างไกลคำสอนทางศาสนา รวมทั้งพฤติกรรมของเด็กมีการเบี่ยงเบนไป การแก้ไขปัญหของเด็กด้วยการปลูกฝังคุณธรรม โดยจัดกิจกรรมการเข้าค่าย ทำให้เด็กนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร ของวัดปัญญานันทาราม มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น^{๒๑}

ประโยชน์ ส่งกลิ่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร”, กล่าวถึงลักษณะของความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายที่ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า มีใจความว่า บุคคลที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้เมื่อบัณฑิตแนะนำ

^{๒๐} พระมหาทองพูน สติสมฺปนฺโน (เสือเขียว), “การคบมิตรในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒-๓.

^{๒๑} รวิชัย เกื้อเกตุ, “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒)

พร่ำสอนให้ ตักเตือนให้โดยชอบธรรมแล้ว ก็ยินดีปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพนอบน้อม ไม่ได้ตอบ ไม่คัดค้าน หรือไม่แก้ตัว ด้วยประการใดๆ ทั้งสิ้น^{๒๒}

จากทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเน้นให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจาและใจ (ความคิด ทศนะวิสัย) อย่างสัตบุรุษ หรือคนดี กล่าวคือ มีกายสุจริต เช่น ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่นหรือทำร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทางวาจา เช่น ไม่พูดต่อเสียด ไม่กล่าวคำเท็จไร้สาระประโยชน์ ทางใจ เช่น ไม่คิดอยากได้ของคนอื่นมาเป็นสมบัติของตน ส่วนพฤติกรรมของอัสตบุรุษหรือคนไม่ดีมีลักษณะตรงกันข้าม เช่น ทางกายมักจะทำร้ายคนอื่น ทางวาจามักจะกล่าวคำหลอกลวง และทางใจมักจะคิดร้ายคนอื่นอยู่เสมอ

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้แบ่งขอบเขตของการศึกษาออกเป็น ๒ ด้าน คือ

๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประกอบด้วย พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐ จัดพิมพ์ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕ นอกจากนั้น ก็จะเป็นอรรถกถา ตำรา หนังสือ เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ด้านภาคสนาม ประกอบด้วย ๒ ได้แก่

ก. พื้นที่ศึกษา คือ บ้านหนองกงสว่าง และโรงเรียนบ้านหนองกงสว่าง ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอนางรอง จังหวัดขอนแก่น

ข. ด้านประชากรศึกษา

ขอบเขตในด้านประชากรศึกษา ได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา เป็น ๔ กลุ่ม คือ

(๑) กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน ๕ รูป

(๑) ผู้บริหาร/ครู/อาจารย์สอนโรงเรียนบ้านหนองกงสว่าง และโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตตำบลหนองไผ่ล้อม จำนวน ๕ รูป/คน

(๓) ผู้นำหมู่บ้านในเขตตำบลหนองไผ่ล้อม จำนวน ๕ คน

(๔) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๒๐ คน การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายได้มาโดยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling)

^{๒๒} ประโยชน์ สังกัด, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๗๒.

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และวิจัยภาคสนาม (field research) โดยสัมภาษณ์ประกอบเพื่อให้เนื้อหาวิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังนี้

(๑) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เป็นต้น

(๒) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ที่เกี่ยวกับสัตบุรุษและอสัตบุรุษ วรรณกรรม เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร อินเทอร์เน็ต งานวิจัย

(๓) รวบรวมข้อมูล ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจากประชากรที่ระบุ แปลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อรวบรวมเสนอเป็นงานวิจัย

๑.๖.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. แบบสัมภาษณ์
๒. กล้องถ่ายรูป
๓. เครื่องบันทึกเสียง

๑.๖.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา
๒. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของสัตบุรุษและอสัตบุรุษในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๗.๒ ทำให้เข้าใจถึงการคบสัตบุรุษและอสัตบุรุษของนักเรียนโรงเรียนหนองกุงสว่าง

๑.๗.๓ ทำให้เข้าใจถึงผลของการคบสัตบุรุษและอสัตบุรุษที่มีต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองกุงสว่าง และการนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลทางวิชาการต่อไป